

Επειδή η Ορθόδοξη Εκκλησία έχει την πεποίθηση πως κάθε άνθρωπος που έρχεται σ' αυτόν τον κόσμο αποτελεί μοναδική και ανεπανάληπτη ύπαρξη, και έχει τεράστια αξία ως πρόσωπο, χρειάζεται λεπτότητα στο χειρισμό κάθε ζητήματος που τον αφορά. Και επειδή ακριβώς το ζήτημα της εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης αναφέρεται σε ανθρώπινα πρόσωπα, πρέπει να τύχει λεπτότατου και σοβαρού χειρισμού. Προχειρότητες και βεβιασμένες κινήσεις σ' αυτόν τον τομέα δεν έχουν θέση. Άλλωστε, κάθε μεταρρύθμιση για να φέρει τους επιδιωκόμενους καρπούς, πρέπει να προγραμματιστεί σωστά. Αλλιώς θα είναι εκ των προτέρων καταδικασμένη σε μαρασμό και αποτυχία.

Ο άνθρωπος αποτελεί μοναδική και ανεπανάληπτη ύπαρξη και έχει τεράστια αξία ως πρόσωπο. Άρα το όποιο εκπαιδευτικό σύστημα πρέπει να τον αντιμετωπίζει ως πρόσωπο και όχι σαν μια μονάδα, ή ένα αριθμό που συγκαταλέγεται σε ένα σύνολο. Το σχολείο οφείλει να υιοθετήσει την αρχή της εξατομίκευσης. Να αντιμετωπίζει το μαθητή και την μαθήτριά ως πρόσωπο με ξεχωριστές ιδιαιτερότητες και χαρακτηριστικά. Επιπλέον, να αναπτύσσει το έργο και την αποστολή του με τέτοιο τρόπο ώστε να διαφυλάσσεται το πρόσωπο και να μην χάνεται μέσα στο σύνολο, αλλά να αναδεικνύεται μέσα σ' αυτό. Στην προκειμένη περίπτωση οι μαθητές μας πρέπει να βοηθηθούν στη διαδικασία ανάπτυξης της προσωπικότητάς τους. Να συ-

νειδητοποιήσουν πως αποτελούν πρόσωπα, με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά. Να ξέρουν και να είναι βέβαιοι για το τι σημαίνει να είναι κανείς πρόσωπο. Να γνωρίζουν την αξία τους, την προοπτική τους, τη θέση τους μέσα στον κόσμο και την κοινωνία, τις υποχρεώσεις και τα δικαιώματά τους. Να ενθαρρύνονται με κάθε τρόπο ώστε να μην ντρέπονται και να μην φοβούνται να εκφράσουν τις απόψεις τους. Να έχουν το θάρρος των απόψεών τους, και να μάθουν να σκέφτονται και να εκφράζονται ελεύθερα. Είναι αδιανόητο να τελειώνει κανείς το σχολείο και να φοβάται να εκφράσει την άποψή του σε κάποιο θέμα, ή να υιοθετεί αβασάνιστα μια άποψη επειδή την ασπάζεται το σύνολο. Αυτό αποτελεί κατάργηση της ανθρώπινης ελευθερίας. Και

Λίγες σκέψεις για την εκπαιδευτική μεταρρύθμιση

● ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΥ

*Θεολόγου Γραφείου Εκκλησιαστικής Διακονίας
Μητροπόλεως Κύκκου και Τηλλυρίας*

εφόσον η ανθρώπινη ελευθερία καταργηθεί, είναι εντελώς αδύνατο να υπάρξει καλλιέργεια, πρόοδος και προσωπική ολοκλήρωση. Η ανθρώπινη ελευθερία μπορεί να παρομοιαστεί με το νερό και ο άνθρωπος με ένα λουλούδι. Για να μεγαλώσει και να αναπτυχθεί το λουλούδι, άλλα και για να αποκτήσει την ομορφιά για την οποία ο δημιουργός Θεός, πρέπει απαραίτητα να τρέφεται με νερό. Εάν το νερό δεν υπάρχει τότε το λουλούδι δεν μπορεί να μεγαλώσει, μήτε να αναπτυχθεί, μήτε να αποκτήσει την ομορφιά του. Θα μαραθεί, θα αλλάξει χρώμα, και χάσει την ομορφιά του. Το ίδιο μπορεί να συμβεί και στον άνθρωπο του οποίου η ελευθερία έχει με τον ένα ή τον άλλο τρόπο αλλοιωθεί ή καταργηθεί. Πρέπει, λοιπόν, οι μαθητές μας να

αποκτήσουν αυτοσυνειδησία της ταυτότητας και της ελευθερίας τους. Στη προκειμένη περίπτωση το σχολείο πρέπει να λειτουργεί όχι σαν μηχανισμός επιβολής, αλλά σαν δημιουργική διαδικασία διαφύλαξης της ανθρώπινης ελευθερίας. Χρειαζόμαστε ανθρώπους ελεύθερους και υπεύθυνους. Όχι ανελεύθερους και ανεύθυνους.

Είναι αυτονόητο πως μια τέτοια προοπτική επιβάλλει παράλληλα στο σχολείο την αναγκαιότητα όπως καταστεί εργαστήριο κριτικής σκέψης. Δεν πρέπει το σχολείο να επιδιώκει τη φόρτωση των μαθητών με ξερές γνώσεις, ιδέες και πληροφορίες. Η αποστολή του σχολείου δεν είναι η παραγωγή ανθρώπων «ρομπότ», αλλά η παροχή στα παιδιά όλων των μέσων που θα τα βοηθήσει στην καλλιέργεια της

προσωπικότητάς τους. Και είναι βέβαιο πως δεν μπορεί να υπάρξει καλλιέργεια μόνο με την απόκτηση πολλών γνώσεων. Χρειάζεται ασφαλώς κάτι περισσότερο.

Μιλώντας κανείς για εκπαιδευτική μεταρρύθμιση, δεν μπορεί να αγνοήσει την περιβάλλουσα ατμόσφαιρα στην οποία αυτή θα αναπτυχθεί. Τα νέα δεδομένα, οι αλλαγές που συμβαίνουν στην κοινωνία και ο σύγχρονος τρόπος ζωής, σε καμία περίπτωση δεν μπορούν να αγνοηθούν. Αλλιώς η όποια μεταρρύθμιση θα παραμείνει μετέωρη και αποκομμένη από την ιστορική στιγμή. Για να αποφευχθεί αυτό το ενδεχόμενο, θα πρέπει να σχετίζεται με το παρόν, με το σήμερα. Από αυτό θα εμπνέεται και από αυτό θα αποκτά το χρώμα και την ουσία της. Οι καιροί αλλά-

Εκπαιδευτική μεταρρύθμιση

ζουν, και οι όποιες αλλαγές επιβάλλουν αναπροσαρμογές, αναθεωρήσεις και βήματα συγχρονισμού με το παρόν.

Μέχρι πρόσφατα, οι τάξεις των σχολείων του τόπου μας αποτελούνταν από ομοιογενές μαθητικό πληθυσμό. Όλοι οι μαθητές ήταν Ελληνοκύπριοι. Με την ίδια νοοτροπία, πολιτιστική και πολιτισμική ταυτότητα, την ίδια κουλτούρα, τα ίδια ήθη και έθιμα. Επιπλέον, όλοι οι μαθητές με σπάνιες εξαιρέσεις, ήταν φορείς της Ορθόδοξης Χριστιανικής πίστης. Όλοι είχαν τις ίδιες προσλαμβάνουσες παραστάσεις. Πολλές κοινές εμπειρίες, και σε γενικές γραμμές την ίδια νοοτροπία. Μιλούσαν όλοι την ίδια γλώσσα. Η γλώσσα αυτή αποτελούσε τον κοινό τρόπο έκφρασής τους, με ό,τι αυτό συνεπάγεται. Σήμερα όμως η κατάσταση έχει αλλάξει εντελώς. Στις κυπριακές τάξεις συναντούμε μαθητές που προέρχονται από άλλες χώρες. Μερικοί δεν μιλούν καλά την Ελληνική γλώσσα. Άλλοι είναι αλλοθρησκοί, άλλοι άθεοι, άλλοι υιοθετούν διάφορα φιλοσοφικά συστήματα και θεωρίες και άλλοι ασπάζονται διαφορετικό χριστιανικό δόγμα. Είναι φορείς άλλης νοοτροπίας, άλλων παραδόσεων και αντιλήψεων, άλλων κοσμοθεωριών και αρχών. Έχουν με λίγα λόγια, άλλη, διαφορετική ταυτότητα. Συνυπάρχουν όμως με τα άλλα παιδιά και έχουν και αυτά τα ίδια ακριβώς δικαιώματα που έχουν όλοι οι άνθρωποι. Σε τούτο δεν χωράει καμιά αμφιβολία. Τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι κατάκτηση που τη δικαιούνται όλοι. Χωρίς καμιά απολύτως εξαίρεση. Βέβαια, δεν πρέπει να αναπαυόμαστε με αυτή την αρχή μόνο. Διότι αυτή δεν λειτουργεί αυτόματα και μόνη της. Χρειάζεται περαιτέρω δραστηριοποίηση και εφαρμογή των πρακτικών εκείνων μεθόδων που θα ανταποκρίνονται στην υφιστάμενη πλουραλιστική

και πολυπολιτισμική πραγματικότητα. Το σχολείο συνεπώς πρέπει να αναπτύξει μηχανισμούς σεβασμού της «διαφορετικότητας», του «διαφορετικού». Πρέπει οι μαθητές μας να μάθουν να μην φοβούνται το «διαφορετικό» και αυτούς που το φέρουν, μήτε να στέφονται εναντίον του. Πρέπει να εκπαιδεύονται με τέτοιο τρόπο ώστε να σέβονται τη διαφορετικότητα και να μην την βλέπουν με καχυποψία. Επιπλέον, δεν πρέπει το σχολείο να καλλιεργεί στους μαθητές μας τάσεις ανωτερότητας, κάνοντάς

να εκπαιδεύονται και να καλλιεργούνται με τέτοιο τρόπο, ώστε να έχουν την πεποίθηση πως εκτός από την τοπική τους ταυτότητα, είναι ταυτόχρονα και πολίτες του κόσμου. Εδώ θεωρούμε τον ρόλο του μαθήματος των θρησκευτικών πολύ σημαντικό. Προς αυτή τη κατεύθυνση θα πρέπει και αυτό να στρέψει την προσοχή του.

Η οικουμενική προοπτική της εκπαίδευσης, θα δώσει στους μαθητές μας τη δυνατότητα θεωρίας και ερμηνείας του κόσμου ως συνόλου. Η λέξη οικουμενή, που

τους να θεωρούν πως ο δικός τους πολιτισμός και η δική τους εθνικότητα είναι ανώτερη. Βέβαια τούτο σε καμία περίπτωση δεν σημαίνει πως θα παραγνωρίζεται η ταυτότητα του τόπου μας και ο δικός μας πολιτισμός. Δίπλα όμως σ' αυτόν, πρέπει να υπάρξει και η διαδικασία γνωριμίας με άλλους πολιτισμούς, διαφορετικούς από τον δικό μας, διαδικασία που θα συμβάλει στην ανάπτυξη αλληλοκατανόησης, αλληλοσεβασμού, και αλληλοαποδοχής. Πρέπει δηλαδή η παιδεία μας να αποκτήσει οικουμενική προοπτική, δηλαδή να βλέπει τον κόσμο ως ένα σύνολο στο οποίο συνυπάρχουν πολλοί πολιτισμοί. Οι μαθητές μας με απλά λόγια, θα πρέπει

προέρχεται από το ουσιαστικό οίκος και το ρήμα μένω, σημαίνει ολοκληρωτή τη γη. Είναι ο οίκος, το σπίτι των ανθρώπων. Σ' αυτό ζουν οι άνθρωποι. Και αφού ζουν σ' αυτό το σπίτι, πρέπει να το φροντίζουν και να νοιάζονται γι' αυτό. Είναι υπεύθυνοι γι' αυτό το σπίτι. Πρέπει συνεπώς να ενδιαφέρονται για ό,τι υπάρχει και συμβαίνει σ' αυτό. Είναι υπεύθυνοι για τη διαφύλαξη αλλά και για τη συντήρησή του. Δεν μπορούν οι άνθρωποι να μένουν αδρανείς μπροστά στην αρνητική εικόνα που παρουσιάζει σήμερα η γη. Έχουν ευθύνη για ό,τι συμβαίνει σ' αυτήν. Με τις προϋποθέσεις αυτές, οδηγούμαστε στην αναγκαιότητα όπως το σχο-

λείο αναπτύξει, μεταξύ άλλων, μηχανισμούς καλλιέργειας ευαισθησίας και ενδιαφέροντος για το περιβάλλον. Η οικουμενική προοπτική της εκπαίδευσης, θα προικίσει τα παιδιά με οικολογική συνείδηση.

Ο άνθρωπος είναι από τη φύση του κοινωνικό ον. Κοινωνικοποιείται και έρχεται σε επαφή με το συνάνθρωπο και την πραγματικότητα στην οποία ζει. Η κοινωνικοποίησή του είναι εξελικτική διαδικασία κατά την οποία, σύμφωνα με τον Ι. Ζέγκερ, το πρόσωπο αφομοιώνει τις υπάρχουσες νόρμες και αξίες, έτσι που να τις αισθάνεται δικές του. Κοινωνικοποίηση είναι η πρόσληψη του προσώπου μέσα στο κοινωνικό περιβάλλον και η ένταξή του μέσα σ' αυτό. Είναι η ένταξη σε ένα συγκεκριμένο πολιτισμό και η προσαρμογή σε μια οργανωμένη μορφή ζωής. Είναι συνάμα και η διαδικασία απόκτησης των στάσεων και των ικανοτήτων που είναι απαραίτητες για να μπορεί κανείς να διαδραματίσει ένα κοινωνικό ρόλο. Σ' αυτή τη διαδικασία πιστεύουμε πως το πρόσωπο θα πρέπει να πάρει όλα τα απαραίτητα εφόδια, έτσι που να είναι σε θέση να αναπτύξει μια υγιή κοινωνικότητα. Υγιής κοινωνικότητα, κατά την ορθόδοξη αντίληψη, είναι η ορθή στάση του ανθρώπου απέναντι στο συνάνθρωπο. Πρόκειται για την αγαπητική κοινωνία με το συνάνθρωπο. Η αγωγή που αναπτύσσεται στα σχολεία μας πρέπει να καλλιεργεί στο μαθητή την ικανότητα σωστού συσχετισμού με το συνάνθρωπο. Εδώ δεν εννοούμε μόνο τη δυνατότητα του ανθρώπου όπως βοηθά το συνάνθρωπο με συμμετοχή σε φιλανθρωπικά έργα και δραστηριότητες, αλλά να μπορεί να στέκεται κριτικά απέναντι στη κοινωνική αδικία, την κοινωνική ανισότητα, τη φτώχεια, και γενικότερα απέναντι σε όλα τα κοινωνικά προβλήματα. Υγιής

κοινωνικότητα συνεπάγεται ενδιαφέρον προς κάθε τι που αφορά την κοινωνία και κάθε τι που προκαλεί προβλήματα στο χώρο της. Δεν νοείται σωστή κοινωνικότητα όταν απουσιάζει από αυτήν το ενδιαφέρον για την κοινωνία. Θέλουμε νέες και νέους που θα είναι έτοιμοι να σηκώσουν την τύχη της κοινωνίας στα χέρια τους.

Η τοπική-εθνική γλώσσα του περιβάλλοντος μέσα στο οποίο αναπτύσσεται εξελικτικά η εκπαιδευτική μεταρρύθμιση, δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να παραγνωριστεί. Άμεσα ή έμμεσα κάποιοι υποστηρίζουν και επιδιώκουν την αποδυνάμωση της χρήσης της ελληνικής γλώσσας, ενδεχομένως παρασυρμένοι από την ιδέα της μεταρρύθμισης, την οποία εκλαμβάνουν λανθασμένα ως διαγραφή των πάντων και αλλαγή των πάντων. Ίσως με αυτή την αντίληψη κάποιοι να θεωρούν πως κερδίζουν τον τίτλο των «μοντέρνων» και των «προοδευτικών», όμως δεν αντιλαμβάνονται πως η όποια τοπική γλώσσα συνιστά ουσιαστικά το πιο σημαντικό στοιχείο της ταυτότητας ενός λαού. Γιατί ένας Γερμανός ή ένας Γάλλος, δεν επιδέχεται συζήτηση ενός ενδεχομένου αλλαγής της εθνικής γλώσσας του τόπου του; Μα προφανώς διότι γνωρίζει πως αυτή αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της ταυτότητας όχι μόνο του έθνους του αλλά και της δικής του. Κανένας από τους ξένους δεν επιζητά την κατάργη-

ση της χρήσης της εθνικής-τοπικής γλώσσας της πατρίδας του, και τούτο δεν τον εμποδίζει καθόλου να σεβεται τους άλλους πολιτισμούς και τις άλλες γλώσσες. Γιατί λοιπόν κάποιοι από τους δικούς μας να επιδιώκουν κάτι τέτοιο; Για να καταλήξουν μοιραία στο συμπέρασμα πως η Κύπρος, ο τόπος μας, δεν έχει ταυτότητα; Κάτι τέτοιο είναι εξωπραγματικό και αδύνατο. Κάθε τόπος έχει την ταυτότητα του και ο τόπος μας δεν ξεφεύγει από τον κανόνα αυτό. Όταν λοιπόν λέμε πως πρέπει να αναπτυχθούν διαδικασίες σεβασμού των άλλων πολιτισμών, δεν εννοούμε πως πρέπει να καταργήσουμε το δικό μας. Ο άνθρωπος, υπάρχει πάντοτε ως ταυτότητα, με ό,τι αυτό συνεπάγεται. Μέσα στη σφαίρα της ταυτότητας, εντάσσεται αδιάσπαστα και αρμονικά η γλώσσα, ως αναπόσπαστο μέρος της. Συνθέτει μαζί με άλλες ιδιαιτερότητες, την ταυτότητα ενός λαού. Γι' αυτό μέσα στους κόλπους της Ευρωπαϊκής Ένωσης γίνεται λόγος για γνωριμία και συνάντηση των λαών και των πολιτισμών. Ουσιαστικά η συνάντηση αυτή δεν αποτελεί τίποτε άλλο παρά συνάντηση ταυτοτήτων. Εκεί που δεν υπάρχει ταυτότητα δεν μπορεί να γίνει συνάντηση, μήτε να αναπτυχθεί διάλογος γνωριμίας. Γιατί λοιπόν επιδιώκεται η αποδυνάμωση της ελληνικής γλώσσας; Για να απαρηθούμε την ταυτότητα μας και να μείνουμε με τον τρόπο αυτό μετέωροι στο κενό; ■